

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Εθνικόν και Καποδιστριακόν

Πανεπιστήμιον Αθηνών

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Αθήνα, 26-11-2013

Παρατηρήσεις της Νομικής Σχολής στην έκθεση εξωτερικής αξιολόγησης

Η αξιολόγηση της Νομικής έλαβε χώρα μεταξύ 7 και 11 Οκτωβρίου 2013 υπό αντίξοες συνθήκες, εν μέσω της απεργίας των διοικητικών υπαλλήλων της Σχολής και του Πανεπιστημίου που ξεκίνησε στις αρχές Σεπτεμβρίου και συνεχίζεται μέχρι σήμερα, και η οποία οδήγησε στην παράλυση της εκπαιδευτικής και εξεταστικής διαδικασίας και της διοικητικής λειτουργίας της. Η Σχολή υπέβαλε αίτημα για αναβολή της διαδικασίας σε μεταγενέστερο χρόνο ώστε η αξιολόγηση να γίνει στους χώρους μας, το αίτημα αυτό δεν έγινε όμως δεκτό από την ΑΔΙΠ. Ως αποτέλεσμα αυτού η αξιολόγηση έγινε στα γραφεία της ΑΔΙΠ και η Επιτροπή δεν είχε τη δυνατότητα να επισκεφθεί τους χώρους μας (αίθουσες διδασκαλίας, σπουδαστήρια, Γραμματεία κλπ) ώστε να διαπιστώσει στην πράξη τον τρόπο λειτουργίας της, τις μεθόδους διδασκαλίας που εφαρμόζονται κλπ.

Η ΟΜΕΑ της Νομικής Σχολής ευχαριστεί, εκ μέρους της Σχολής, την Επιτροπή αξιολόγησης για την επίσκεψή της και για τις παρατηρήσεις που διατύπωσε στην Έκθεσή της, αλλά επιθυμεί να διατυπώσει τις εξής επιμέρους παρατηρήσεις επί συγκεκριμένων διαπιστώσεων/προτάσεων που περιέχει η εν λόγω Έκθεση:

Περί της μη συμμετοχής, στη διαδικασία αξιολόγησης, φοιτητών των δύο πρώτων ετών και αλλοδαπών φοιτητών (σελ. 3 της Έκθεσης):

Όπως αναφέρθηκε κατά τις συναντήσεις μας με τα μέλη της Επιτροπής, λόγω της απεργίας των διοικητικών υπαλλήλων δεν κατέστη δυνατόν να ειδοποιηθούν φοιτητές των δύο πρώτων ετών και αλλοδαποί φοιτητές μέσω γενικών ανακοινώσεων, όπως συνήθως συμβαίνει. Οι φοιτητές μεγαλύτερων ετών είθισται να έχουν συχνή παρουσία στα Σπουδαστήρια της Σχολής και επικοινωνούν με τα μέλη ΔΕΠ μέσω των φροντιστηρίων, των σεμιναρίων και των διαγωνισμών εικονικής δίκης στους οποίους συμμετέχουν. Υπό τις συνθήκες αυτές, ήταν εφικτό να ειδοποιηθούν εγκαίρως για τη διαδικασία της αξιολόγησης.

Περί των στοιχείων που εστάλησαν στην Επιτροπή (σελ. 3 της Έκθεσης):

Λόγω της απεργίας των διοικητικών υπαλλήλων, δεν κατέστη δυνατόν να υποβληθεί στην Επιτροπή επικαιροποιημένος κατάλογος των υποψηφίων διδασκόντων ανά Τομέα.

Περί της αναφοράς της Έκθεσης στις “νομικές κλινικές” (legal clinics) (σελ. 3 της Έκθεσης):
Διευκρινίζεται ότι στη Νομική Σχολή και στο πλαίσιο της Κοινωνιολογίας του Δικαίου εκπονείται σε πιλοτική μορφή, και μάλιστα με επιτυχία αν ληφθεί υπόψη ο μεγάλος αριθμός των φοιτητών που συμμετέχουν (70 προπτυχιακοί φοιτητές), πρόγραμμα με την επωνυμία “Claim: Child: Action for an Innovative Methodology”, το οποίο περιέχει τη δημιουργία και δράση μιας “νομικής κλινικής”.

Περί του καθηγητή-συμβούλου (σελ. 3 της Έκθεσης):

Οι φοιτητές δεν είναι ακόμα εξοικειωμένοι με το θεσμό αυτό, ο οποίος εισήχθη πρόσφατα με το ν. 4009/2011, και για τον οποίο ενημερώνονται τόσο από την ιστοσελίδα της Σχολής όσο και κατά την εκδήλωση υποδοχής τους ως πρωτοετείς φοιτητές.

Περί του Προγράμματος Σπουδών (σελ. 4 της Έκθεσης):

Θεωρούμε ότι οι παρατηρήσεις της Επιτροπής σχετικά με τη δομή του Προγράμματος Σπουδών είναι ακριβείς. Πρόκειται άλλωστε για ένα ζήτημα που πρώτη η Σχολή έχει αναδείξει τα τελευταία χρόνια και για το λόγο αυτό το Πρόγραμμα Σπουδών τελεί υπό αναμόρφωση. Η αναμόρφωση αυτή αναμένεται να αντιμετωπίσει σειρά ζητημάτων που αφορούν στην οργάνωση των μαθημάτων, φροντιστηρίων, σεμιναρίων κλπ.

Θα πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι η μέχρι σήμερα ύπαρξη πολλών κατ' επιλογήν μαθημάτων είχε επιλεγεί για πρακτικούς λόγους, προκειμένου να παράσχει στους φοιτητές τη δυνατότητα να εκπαιδευτούν -μέσα από τη διεξοδική συζήτηση εργασιών που εκπονούν οι ίδιοι- στο νομικό τρόπο σκέψης μέσα από την εξέταση θεματικών κρίσιμων για την εξέλιξη της νομικής σκέψης και της νομικής πρακτικής.

Περί της πρότασης για διδασκαλία μαθημάτων μόνο σε ξένη γλώσσα (σελ. 5 της Έκθεσης):

Θεωρούμε ότι η διδασκαλία των μαθημάτων στην ελληνική νομική γλώσσα είναι απαραίτητη στη Νομική Σχολή και δεν είναι δυνατόν να αντικατασταθεί από ξενόγλωσσα διδασκαλία σε κανένα μάθημα. Όπως σημειώνεται και στην Έκθεση, η Σχολή παρέχει ήδη 35 ξενόγλωσσα μαθήματα, τα οποία είναι προσβάσιμα και στους Έλληνες φοιτητές. Περαιτέρω, οι αλλοδαποί φοιτητές, κυρίως στο πλαίσιο του προγράμματος Erasmus, παρακολουθούν μαθήματα ειδικά οργανωμένα σε ξένη γλώσσα, κάτι που δεν ισχύει για φοιτητές που επισκέπτονται αντίστοιχα τη Γαλλία, τη Γερμανία, κλπ.

Περί της σύστασης της Επιτροπής για «μετατόπιση του κέντρου βάρους της διδασκαλίας από την παροχή λεπτομερών πληροφοριών στην εξάσκηση της κατανόησης των συστημικών και διακλαδικών αλληλεπιδράσεων» (σελ. 5 της Έκθεσης):

Θεωρούμε ότι η σύσταση αυτή δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα και καταδεικνύει παρανόηση του τρόπου διδασκαλίας που ακολουθείται στη Σχολή. Από κανένα στοιχείο της Έκθεσης Εσωτερικής Αξιολόγησης ούτε και από τις συζητήσεις της Επιτροπής με τα μέλη της ΟΜΕΑ και τα μέλη ΔΕΠ ή από τα στοιχεία που τέθηκαν υπόψη της, δεν προκύπτει ότι η διδασκαλία είναι εστιασμένη στην παροχή λεπτομερών πληροφοριών. Αντίθετα, εστιάζει στην ερμηνεία των νομικών ρυθμίσεων, στην ανάλυση της νομολογίας και στην πρακτική εξάσκηση των φοιτητών. Περαιτέρω, η διεθνής διάσταση είναι αναπόσπαστο τμήμα των

περισσότερων μαθημάτων, καθώς το ελληνικό δίκαιο σε πληθώρα τομέων (αναφέρουμε ενδεικτικά το δίκαιο προστασίας καταναλωτή, το δίκαιο περιβάλλοντος κλπ) αποτελεί προσαρμογή προς ενωσιακές οδηγίες και η μελέτη του προϋποθέτει την κατανόηση του πνεύματος και των στόχων των τελευταίων.

Προτάσεις της Επιτροπής σχετικά με την οργάνωση των μαθημάτων (σελ. 6 της Έκθεσης):

Οι προτάσεις αυτές θα ληφθούν υπόψη κατά την αναμόρφωση του Προγράμματος Σπουδών που ευρίσκεται σε εξέλιξη. Επιθυμούμε να δευκρινίσουμε ότι σχεδόν όλοι οι διδάσκοντες διδάσκουν υποχρεωτικά μαθήματα. Περαιτέρω, όσον αφορά στα Σεμινάρια, πρόκειται για μαθήματα επιλογής, η παρουσία των φοιτητών είναι όμως υποχρεωτική. Οι δυσχέρειες σχετικά με την οργάνωση των Σεμιναρίων οφείλονται σε πρακτικές δυσκολίες (έλλειψη ικανού αριθμού αιθουσών και μελών ΔΕΠ), οι οποίες θεωρούμε ότι θα αντιμετωπισθούν με την επικείμενη αναμόρφωση του Προγράμματος Σπουδών.

Σχετικά με τη διδασκαλία των φροντιστηρίων (σελ. 7 της Έκθεσης):

Επισημαίνεται ότι σε αρκετά μαθήματα η διδασκαλία γίνεται σε κλιμάκια και η σχετική απόφαση λαμβάνεται με κριτήριο τη διαθεσιμότητα των αιθουσών και των μελών ΔΕΠ. Σύμφωνα με το νόμο, εντολή διδασκαλίας στο προπτυχιακό επίπεδο έχουν μόνο μέλη ΔΕΠ και ορισμένες κατηγορίες επιστημονικών συνεργατών και συνεπώς, λόγω του νομοθετικού αυτού κενού, δεν μπορούν τα μαθήματα να διδάσκονται από εξωπανεπιστημιακούς παράγοντες. Σε κάθε περίπτωση, αναμένεται βελτίωση της οργάνωσης των φροντιστηρίων όταν ολοκληρωθεί η αναμόρφωση του Προγράμματος Σπουδών με αποτέλεσμα να απελευθερωθούν αίθουσες και μέλη ΔΕΠ.

Περί των προτάσεων της Επιτροπής για δημιουργία κοινού πτυχίου με την Οικονομική Σχολή και εξειδίκευση στα τελευταία έτη (σελ. 7 της Έκθεσης):

Θεωρούμε ότι το εγχείρημα ενός κοινού πτυχίου με την Οικονομική Σχολή θα είχε αβέβαια αποτελέσματα, καθώς θα στερείτο σαφούς ταυτότητας και επαγγελματικής στόχευσης. Αντ' αυτού, είναι ευκαίιο να προωθηθούν από κοινού δράσεις και συνεργασίες των δύο Σχολών, όπως και η προσθήκη ορισμένων οικονομικών μαθημάτων στο νέο Πρόγραμμα Σπουδών.

Εξάλλου, η εξειδίκευση των φοιτητών στα τελευταία έτη παρουσιάζει προβλήματα που εντοπίζει η ίδια η Επιτροπή στην Έκθεσή της αναφέροντας τα παραδείγματα της Γερμανίας και της Γαλλίας.

Σχετικά με τις παρατηρήσεις για τα μεταπτυχιακά προγράμματα (σελ. 7-8 της Έκθεσης):

Ευρίσκεται ήδη σε εξέλιξη η διαδικασία αναμόρφωσης των μεταπτυχιακών προγραμμάτων με στόχο την επίτευξη ομοιομορφίας στον τρόπο λειτουργίας τους.

Περί της παρατήρησης της Επιτροπής ότι υπάρχει άνιση αντιμετώπιση των προπτυχιακών και των μεταπτυχιακών φοιτητών (σελ. 8 της Έκθεσης):

Μια τέτοια άνιση αντιμετώπιση δεν προκύπτει από κανένα στοιχείο, σε κάθε περίπτωση, πάντως, ο υπερβολικά υψηλός αριθμός προπτυχιακών φοιτητών δυσχεραίνει τη διδασκαλία και περιορίζει την αμεσότητα στις σχέσεις φοιτητών και μελών ΔΕΠ. Θα

μπορούσε μάλιστα να λεχθεί ότι οι ίδιοι οι φοιτητές αντιμετωπίζουν με διαφορετικό τρόπο τις σπουδές τους ανάλογα με το αν είναι σε προπτυχιακό ή σε μεταπτυχιακό επίπεδο, υπό την έννοια ότι στα πρώτα έτη των σπουδών τους είναι αρκετά αποστασιοποιημένοι ψυχολογικά από την εκπαιδευτική διαδικασία και εμπλέκονται σε αυτήν περισσότερο στα μεγαλύτερα έτη και στα μεταπτυχιακά: μεγάλο μέρος των φοιτητών έχει χαλαρή σχέση με την (μη υποχρεωτική) παρακολούθηση, όπως καταδεικνύει η φθίνουσα συμμετοχή στις παραδόσεις κατά την πρόοδο του εξαμήνου, και άλλωστε η ίδια η Επιτροπή διαπίστωσε ότι οι προπτυχιακοί φοιτητές είναι αρνητικοί στο να κάνουν προεργασία κατά τη διάρκεια του εξαμήνου (σελ. 9 της Έκθεσης).

Περί της παρατήρησης της Επιτροπής ότι «τελευταία ζητείται υποστήριξη [από τους μεταπτυχιακούς φοιτητές] χωρίς αμοιβή» και τους φόβους της περί «εκμετάλλευσης και δημιουργίας πελατειακής σχέσης» (σελ. 8 της Έκθεσης):

Η παρατήρηση αυτή δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα και ουδέποτε ελέγχθη κάτι τέτοιο από τα μέλη της ΟΜΕΑ και τα μέλη ΔΕΠ που μετείχαν στη διαδικασία. Διευκρινίζεται ότι η υποστήριξη των μεταπτυχιακών φοιτητών δεν συνίσταται σε διόρθωση γραπτών, αλλά περιορίζεται στην επιτήρηση κατά τις εξαμηνιαίες εξετάσεις ενός μαθήματος, διαρκεί λίγες ώρες και μέχρι σήμερα υπήρξε πάντοτε δυνατότητα καταβολής αμοιβής.

Ως εκ τούτου, ζητούμε οι αναφορές περί εκμετάλλευσης και πελατειακής σχέσης να αντικατασταθούν από το ακόλουθο κείμενο: «*Η Σχολή θα πρέπει να μεριμνήσει ώστε να ενισχυθεί ο θεσμός των ωρομίσθιων φοιτητών ή αντιστοίχου τύπου θεσμός προς υποβοήθηση του έργου των επιτηρήσεων κατά τις εξαμηνιαίες εξετάσεις στα μαθήματα του γνωστικού τους αντικείμενου και να εξασφαλισθεί η αμοιβή τους*».

Σχετικά με την υποστήριξη της διδασκαλίας με μέσα σύγχρονων τεχνολογιών (σελ. 9 της Έκθεσης):

Κατά τα τελευταία χρόνια υπάρχει σαφής τάση γενίκευσης της χρήσης ηλεκτρονικών μέσων για τη διδασκαλία. Αρκετοί διδάσκοντες κάνουν χρήση powerpoint, τα οποία αναρτώνται στη συνέχεια στο διαδίκτυο προς χρήση των φοιτητών, είτε στο eclass είτε στα ιστολόγια τους.

Περί των συγγραμμάτων (σελ. 10 της Έκθεσης):

Η δωρεάν παροχή συγγραμμάτων στους φοιτητές προβλέπεται στο νόμο. Σήμερα υπάρχει πλέον η δυνατότητα επιλογής μεταξύ δύο συγγραμμάτων, ενώ κατά τη διάρκεια των μαθημάτων προτείνονται από τους διδάσκοντες επιστημονικά άρθρα και επιστημονικό υλικό εν γένει. Επειδή οι αναρτήσεις έργων τρίτων στο eclass μπορεί να αποτελεί προσβολή δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, αναρτάται νομολογία και άρθρα των διδασκόντων σε μορφή pre-print.

Περί των εξετάσεων (σελ. 10-11 της Έκθεσης):

Οι δυσλειτουργίες στο σύστημα των εξετάσεων οφείλονται εν πολλοίς στον υπερβολικά υψηλό αριθμό γραπτών και στις πολλές εξεταστικές περιόδους κατά τη διάρκεια της ακαδημαϊκής χρονιάς. Η βαθμολογία κατατίθεται υποχρεωτικά το αργότερο 25 ημέρες από

τη διεξαγωγή της εξέτασης. Η πρόσβαση των φοιτητών στη βαθμολογία οργανώνεται συνήθως μέσω ανακοινώσεων, οι οποίες αναρτώνται μετά τη δημοσίευση της βαθμολογίας και ορίζουν συγκεκριμένες ημερομηνίες για την επίδειξη των γραπτών από τους διδάσκοντες. Η εκ των προτέρων ειδική αιτιολόγηση ενός εκάστου γραπτού θα προξενούσε σημαντική καθυστέρηση στην ολοκλήρωση της διαδικασίας διόρθωσης, λαμβανομένου υπόψη του μεγάλου αριθμού των γραπτών.

Σημειώνεται δε ότι οι φοιτητές έχουν δυνατότητα επανειλημμένης συμμετοχής στις εξετάσεις και, αν αποτύχουν πάνω από 3 φορές, δικαιούνται να ζητήσουν την εξέτασή τους από επιτροπή βαθμολόγησης.

Τα ονόματα και οι βαθμολογίες των φοιτητών αναρτώνται για λόγους διαφάνειας, ισότητας και αξιοκρατίας.

Ως προς το αίτημα των φοιτητών για συγκέντρωση των μαθημάτων σε μία ή δύο μέρες (σελ. 12 της Έκθεσης): η ικανοποίηση του αιτήματος αυτού δεν είναι δυνατή, αφενός λόγω της έλλειψης ικανού αριθμού αιθουσών και αφετέρου επειδή, κατά το ισχύον σύστημα, οι ώρες διδασκαλίας των μαθημάτων επιλογής δεν πρέπει να συμπίπτουν, ώστε να είναι δυνατή η παρακολούθησή τους από τους ενδιαφερόμενους φοιτητές.

Ως προς την επικοινωνία των φοιτητών με τα μέλη ΔΕΠ (σελ. 12 της Έκθεσης):

Τα μέλη ΔΕΠ είναι, στη συντριπτική τους πλειοψηφία, προσβάσιμα, είτε άμεσα είτε μέσω της Γραμματείας του οικείου Τομέα.

Περί της αναφοράς της Έκθεσης σε “φοιτητικές πρωτοβουλίες όπως η (πολλαπλά βραβευμένη) συμμετοχή σε διάφορα Moot Court...” (σελ. 12 της Έκθεσης): Επιθυμούμε να επισημάνουμε ότι η πρωτοβουλία αυτή, που έχει οδηγήσει πολλές φορές σε διακρίσεις και βραβεύσεις των φοιτητών μας, εκκινεί από τα μέλη ΔΕΠ, τα οποία αναλαμβάνουν τη δήλωση συμμετοχής στους αντίστοιχους διαγωνισμούς, την προετοιμασία των φοιτητών πέραν των ωρών διδασκαλίας και την αναζήτηση χρηματοδότησης για την κάλυψη των εξόδων τους, χωρία γραμματειακή υποστήριξη.

Σχετικά με την έρευνα των μελών ΔΕΠ (σελ. 13-14 της Έκθεσης):

Σημειώνεται ότι αποτελεί πάγια πρακτική των μελών ΔΕΠ και των νομικών περιοδικών να αναφέρουν ρητώς εάν οι δημοσιεύσεις τους προέρχονται από γνωμοδοτήσεις.

Ως προς την ποιότητα του επιστημονικού έργου των μελών ΔΕΠ, σημειώνεται ότι κατά τη διάρκεια εκλογής ή εξέλιξης λαμβάνεται υπόψη μόνο οι πρωτότυπες εργασίες.

Σχετικά με τις Βιβλιοθήκες (σελ. 15 της Έκθεσης):

Ο αριθμός των βιβλιοθηκονόμων που διαθέτει η Νομική Σχολή μειώθηκε δραματικά λόγω της θέσης των περισσότερων σε καθεστώς διαθεσιμότητας.

Ως προς την πρόσβαση των φοιτητών σε ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων μέσω VPN, υπάρχει δυνατότητα πρόσβασης στις βιβλιοθήκες της Σχολής και στην αίθουσα πολυμέσων, σύμφωνα και με τη διεθνή πρακτική.

Σημειώνεται επίσης ότι υπάρχει συνεργασία της Σχολής με το Δικηγορικό Σύλλογο Αθηνών, ο οποίος δέχεται φοιτητές μας για συγκεκριμένες ώρες καθημερινά, ώστε να μην παρακωλύεται η λειτουργία του.

Σχετικά με τις ώρες επαφής του κοινού με τη Γραμματεία (σελ. 16 της Έκθεσης):

Όπως αναλύθηκε και προφορικά, σήμερα υπάρχει δυνατότητα ηλεκτρονικής διεκπεραίωσης πολλών διοικητικών ζητημάτων ώστε να μην είναι απαραίτητη η αυτοπρόσωπη επαφή με τη Γραμματεία. Πάντως, οι ώρες επαφής με το κοινό προσδιορίζονται με κριτήριο το διαθέσιμο προσωπικό. Θα πρέπει εξάλλου να σημειωθεί ότι τα μέλη ΔΕΠ στερούνται παντελώς γραμματειακής υποστήριξης για τη διεκπεραίωση ζητημάτων που άπτονται της πανεπιστημιακής τους ενασχόλησης (συστατικές επιστολές κλπ).

Σχετικά με την παρατήρηση περί έλλειψης gender diversity (σελ. 17 της Έκθεσης):

Η Σχολή θα μελετήσει τη δυνατότητα αυτή.